

V zborniku tudi o zamolčanem procesu proti Franji

Partizanska bolnica Franja Ob osemdesetletnici nov zbornik – Sestavljajo ga dva uvodnika in trije sklopi strokovnih člankov

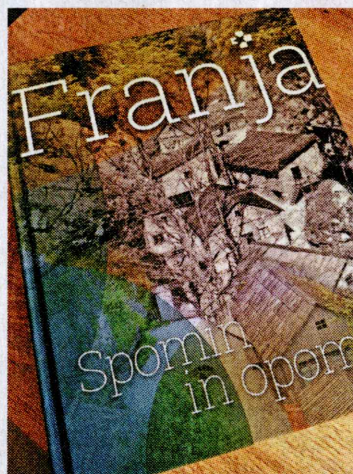
Deset člankov na dvesto osmih straneh, dva uvodnika, veliko slikovnega gradiva in informacij, ki jih tudi s kar nekaj znanja podkovani ljudje morda še niso imeli. Novi zbornik o partizanski bolnici Franja je bil načrtovan ob osemdesetletnici tega spomenika človečnosti in humanosti – izšel je kot načrtovano, le da je Franja danes zaprta za javnost. A morda bodo tudi članki spodbuda, da se spomenik sanira celovito in na način, da ga prihodnje ujme ne bodo več poškodovale.

ANJA INTIHAR

»Založili so nas s tolikšno količino, pravzaprav presežkom človeške plemenitosti, ljubezni do sočloveka, požrtvovalnosti in nesebičnosti, da vse omenjeno lahko še danes odtehta naše grehe in nespodobna dejanja do današnjega sočloveka. Prevečkrat smo sebični, prevečkrat zaničujemo ob težavah bližnjega, ki ga ne poznamo in ni del našega družinskega okolja, nimamo sočutja zanj in se vanj ne znamo vživeti, ga začitati ali vsaj zaslutiti težave, ki ga pestijo. Empatija vedno bolj postaja zgodovina,« je zapisal dr. Samo Zver v uvodniku zbornika, ki je izšel v četrtek. Govoril oziroma pisal je o osebjih, ki je skrbelo za ranjence v bolnici Franja, in hkrati nastavljal ogledalo tako zdravstveni stroki kot celotni današnji družbi. V vrsticah, ki jih je zapisal za knjigo *Franja: spomin in opomin*, Zver išče odgovor na to, kako biti človek tu in zdaj, medtem ko bralcu subtilno odgovarja, da to ne bi smelo biti pretežko. Pred osemdesetimi leti je celotno osebje bolnice s svojim življenjem dan in noč jamčilo za varnost bolnikov.

Zbornik je razdeljen v tri sklope člankov. Prvi sklop, za katerega so tekste prispevali Damijan Guštin, Blaž Štangelj in Boris Mlakar, v širši kontekst postavlja razmere, v ka-

- Zbornik sta uredili Mi-lojka Magajne in Ivana Leskovec, tudi soavtorici knjige.
- Knjiga je na voljo v Cerkljanskem muzeju in na idrijskem gradu Gewerkenegg.
- Z izidom so muzealci sklenili niz dogodkov ob 80-letnici bolnice Franja.

AVTORJI PRISPEVKOV

Dr. Samo Zver, dr. Miha Kosmač, dr. Damijan Guštin, Blaž Štangelj, dr. Boris Mlakar, mag. Milojka Magajne, Darko Viler, dr. Zvonka Zupanič Slavec, Samo Bevk, Ernesta Drole, Ivana Leskovec in mag. Gojko Zupan.

Drugi sklop je povsem posvečen bolnici Franja, medicinskemu ose-

Novi zbornik o bolnici Franja je bil načrtovan ob osemdesetletnici tega spomenika človečnosti in humanosti. FOTO DEJAN JAVORNIK

Drugi sklop je povsem posvečen bolnici Franja, medicinskemu osredju, pomenu, ki so ga za delovanje imeli domačini. Posebej zanimiv je del o »zamolčanem« procesu proti zdravnikoma Franji Bojc Bidovec in Viktorju Volčjaku avtorja Sama Bevka, politika, umetnostnega zgodovinarja in nekdanjega kustosa ter direktorja Mestnega muzeja Idrija. V omenjeni ustanovi o tem zgodovinskem poglavju sicer niso nikoli molčali, zato tudi narekovaji, celoten proces proti zdravnikoma – sicer nista bila edina, ki ju je to doletelo, o revolucionarnih zlorabah zdravništva piše v svojem članku tudi Zvonka Zupa-

...omenika človečnosti in humanosti. FOTO DEJAN JAVORNIK

BLAŽ ŠTANGEL

obdobje. Bolnica Franja pa zahteva in si tudi zasluži dolgoročnejšo strategijo.«

Od prvega zbornika o Franji je minilo več kot štirideset let, in čeprav bi morda kdo pomislil, da je o spomeniku, njegovi zgodovini in ljudeh, ki so ga zaznamovali, znano že čisto vse, deset člankov, zbranih v novi knjigi, prinaša vrsto zanimivih vidikov. Mednje zagotovo spada prispevek o protagonistih Franje, ki sta ga napisala zgodovinar in sociolog, nekdanji kustos Mestnega muzeja Idrija Darko Viler ter zgodovinarica, kustosinja muzejska svetnica in vodja Cer-

Zbornik prinaša podatke o sami bolnici, kot tudi o širši sliki delovanja bolnic. Franja je tako postavljena v prostor in čas druge svetovne vojne na Slovenskem in organizacijo slovenskih partizanskih bolnic. Upam in želim, da zbornik čim prej ponesemo v obnovljeno Franjo.

za obnovo spomenika in okolice
a bo treba še pred tem dati karte
na mizo – končno zgraditi vstopni
objekt in najti dolgoročen odgovor
na vprašanje upravljanja. Etnolo
ginja in zgodovinarica, kustosinja
in nekdanja dolgoletna direkto
rica Mestnega muzeja Idrija Iva
na Leskovec je v članku zapisala:
»Partizanska bolnica Franja že od
leta 2006, odkar se je občina Cer
kno, lastnica spomenika, odpove
dala soustanoviteljstvu muzeja,
nima trajno ali vsaj dolgoročno
rešenega vprašanja upravljanja.
Kljub temu da muzej s Franjo de
facto upravlja že od 1. januarja
1963 in je v vseh več kot šestdeset
tih letih s spomenikom skrbno go
spodaril, ga vzdrževal in obnavlja
ter skrbel za njegovo promocijo
in predstavljanje javnosti, pa mu
ni bilo izkazano zaupanje za dol
goročno upravljanje spomenika.
Zadeva se rešuje s pogodbo za na
slednje enoletno, največ štiriletno
obdobje. Bolnica Franja pa zahte
va in si tudi zasluži dolgoročnejšo
strategijo.«

kljanskega muzeja Milojka Magajne. Ta je v četrtek ob predstavitvi zbornika v Cerknem dejala, da si ji želela opozoriti na posameznike, ki so tako ali drugače zaznamovali delovanje bolnice, bodisi kot delavci, osebja ali v njenem zaledju, pa so bili v javnosti doslej o njih ni toliko govorilo. V eseju, ki sta ga napisala z Vilerjem, so omenjeni na primer vsi bolničarji in čas, ko so delovali v bolnici v soteski Pasice. Pogosto se z razlogom poudarja – na kar je med drugim opozoril Zver – da bolnica ne bi delovala tako, kot je, če ne bi bilo ljudi, ki so tvegali življenje za ranjence. »Glede sprejema civilistov je uprava na enem svojih partijskih sestankov sprejela sklep, da se sprejme vse, kar niso v nasprotnem taboru, kadarkoli gre za življenjsko ogroženost, pije vse,« piše v članku SVPB Franja Miskrita vojaška bolnica Milojka Magajne.

Avgusta leta 1944 je bil proti Franji Bojc in Viktorju Volčjaku, šefu sanitetnega odseka 9. korpusa, sprožen politično motiviran kazenski proces. O razlogih za začetek procesa je v knjigi *Ni neskončnih poti: pisma sinu* Franja zapisala: »Negodovanje dveh, treh vplivnih pacientov je bilo zadosti, da je zbudilo dvom, pritoževanje zagrenjenega komisarja bolnišnice, da je utrdilo nezaupanje, zagnanost hudo častihlepnega tožilca pa, da se je sprožil plaz, ki ga je nekaj zelo odgovornih ljudi komaj zaustavilo.« O tej neprijetni zadevi, kot v članku v novem zborniku piše Samo Bevk, se je pisalo že dolgo pred izidom Franjine knjige. Leta 1986 je Bevk v *Idrijskih razgledih* zapisal: »Obtožbe, ki so bremenile Franjo Bojc in Viktorja Volčjaka, so bile zelo hude, najhujša pa je bila tista, ki jima je očitala namerno napačno zdravljenje visoke partijskega funkcionarja, namestnika politkomisarja XXXI. divizije ... V preiskavi se je pokazalo ozadje obtožb; pri vsej zadevi so vodilno vlogo igrali osebni interesi.« Po dveh mesecih postopka so bile obtožbe zavrnjene, zato se je Franja Bojc vrnila na upravniško mesto. Bevk še piše, da bi se preiskava za oba zdravnika lahko končala tudi zelo tragično, a je ugoden razplet celotne zadeve omogočila takratna zdravniška stroka. Več pa v knjigi *Franja: spomin in opomin*.

»S Franjo se ukvarjam že vse svoje delovno dobo v muzeju, torej skoraj 30 let, rekla bi, da bi morala vedeti že vse o njej, pa ne tako. Vsakič znova odkrijem kaj novega. Ravno ob pisanju ene ga od prispevkov za zbornik sem bila prvič na lokacijah v Davču, kjer so bili nekoč oddelki. In šele na tistih nedostopnih terenih, po katerih komaj laziš, človek vidi,

kako zahtevnih razmerah so delovali tedaj,« je poudarila Milojka Magajne. Zbornik, je še dejala, namenjen le strokovni javnosti temveč vsem, ki jih zanimajo širši kontekst tedanjega časa, nastanek in delovanje bolnice Franja ter ljudi, ki so jo zaznamovali tako ali drugače. Zgodba o požrtovalnih posameznikih, ki so osebjem in ranjencem zagotavljali hrano, zdravila in medicinske pripomočke, se ne bo ustavila z zadnjim izdanim zbornikom, pač pa jo bodo muzealci peljali oziroma pisali naprej Konteksta, v katerega jo bodo lahko postavili, ob vedno novih vojnah, ki vzplamteva po svetu, za kar ne zmanjka.